

- Лашенко, 1999b* – Лашенко А. П. Українське хорове мистецтво ХХ ст. / А. П. Лашенко / [науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського] // Музичне виконавство. Вип. 14. Кн. 6. К.; 1999. – С. 18 – 31.
- Мартинюк, 1997a* – Мартинюк А. К. Персоналії української музичної культури в світлі педагогічної спадщини / А. К. Мартинюк // Теоретичні та практичні питання культурології: [зб. наук, статей]. – Вип. 1, ч. 2. К.: Логос, 1997. – С. 9-16.
- Мартинюк, 2003b* – Мартинюк Т. В. Музичний професіоналізм Північного Приазов'я ХІХ-ХХ століть / Т. В. Мартинюк // [монографія]. – Мелітополь, 2003. – 608 с.

REFERENCES

- Istoriya ukrayins'koyi muzyky, 1992* – Istoriya ukrayins'koyi muzyky. – Т.2. – К., 1992. – 615 s.
- Lashchenko, 1998a* – Lashchenko A. P. Problemy doslidzhennya vitchyznyanoi khorovoyi kul'tury / A. P. Lashchenko // Ukrayins'ke muzykoznavstvo. Vyp. 28. – К.: NMAU ім. П.І.Чайковського, 1998. – С.13-24.
- Lashchenko, 1999b* – Lashchenko A. P. Ukrayins'ke khorove mystetstvo KhKh st. / A. P. Lashchenko / [naukovyy visnyk NMAU im. P.I.Chaykovsk'koho] // Muzychne vykonavstvo. Vyp. 14. Kn. 6. K.; 1999. S. 18 – 31.
- Martynyuk, 1997a* – Martynyuk A. K. Personaliiy ukrayins'koyi muzychnoyi kul'tury v svitli pedahohichnoyi spadshchyny / A. K. Martynyuk // Teoretychni ta praktychni pytannya kul'turolohiyi: [zb. nauk, statey]. – Vyp. 1, ch. 2. – К.: Lohos, 1997. S. 9-16.
- Martynyuk, 2003b* – Martynyuk T. V. Muzychnyy profesionalizm Pivnichnoho Pryazov'ya KhKh-KhKh stolit' / T. V. Martynyuk // [monohrafiya]. – Melitopol', 2003. – 608 s.

Надійшла до друку 22.07.2014.

УДК 1 : 001 + 316 . 61

Наталія Лазуріна

ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ)

В статті піддано аналізу стан головних зовнішніх чинників формування громадянської компетентності особистості, таких, як політичний режим, громадянська культура, громадянське суспільство, на прикладі українського громадянського простору. Політичний режим – органічна, навіть стрижнева частина політичної системи будь-якого суспільства, в тому числі і сучасного українського. Найважливішим наслідком функціонування будь-якого політичного режиму як об'єктивного зовнішнього чинника сутності громадянської компетентності особистості є стан громадянського суспільства. Рівень демократичного політичного режиму, а відповідно і політичного життя суспільства, прямим чином впливає на якісний стан громадянської компетентності, на те, в яких формах – відкритих чи закритих буде реалізовуватися. Громадянська культура, в свою чергу, зумовлена особливостями буття громадянського суспільства, його характером, особливостями функціонування тощо. Зазначено, що справа політичної системи, політичного режиму, держави – законодавчо та організаційно сприяти актуалізації та практичній інституалізації людських інтересів. Тому, що громадянські інституції, тенденції їх розвитку, перспективи, відносини з державою показують фактичний стан та перспективи розвитку громадянського суспільства.

Фактично політичний режим в Україні, без винятку, всіх президентів за двадцять років незалежності – це режим безвідповідальності влади, яка до забезпечення гідних прав і свобод людини мала найменше відношення. Громадяни ж добивалися своїх законних прав і свобод поза рамками державної допомоги. Констатовано, що у політико-правовому та економічному вимірах держава не зробила проблему громадянської компетентності особистості (як і свою компетентність у громадянському вимірі) предметом своєї системної діяльності. Цим вона зумовила для громадян кілька варіантів вирішення проблеми задоволення громадянських прав і свобод. Варіант активної самостійної роботи людини по актуалізації та формуванню власної громадянської компетентності; варіант формування громадянської компетентності шляхом тверезого, без емоційного аналізу усіх можливих шляхів досягнення своїх прав і свобод; варіант еміграційний як відмову від активної, видимої боротьби з державою за свої громадянські права.

Ключові слова: Громадянська компетентність особистості, політичний режим, правова система, права і свободи громадянина, громадянська культура, громадянське суспільство, громадські організації.

В статті проаналізовано состояние главных внешних факторов формирования гражданской компетентности личности, таких, как политический режим, гражданская культура, гражданское общество, на примере украинского гражданского пространства. Политический режим – органическая, даже основополагающая часть политической системы любого общества, в том числе и современного украинского. Самым главным следствием любого политического режима как объективного фактора сущности гражданской компетентности личности является состояние гражданского общества. Уровень демократического политического режима, а соответственно и политической жизни общества, прямым образом влияет на качественное состояние гражданской компетентности, на то, в каких форма – открытых или закрытых она будет реализовываться. Гражданская культура, в свою очередь, обусловлена особенностями бытия гражданского общества, его характером, особенностями функционирования. Отмечается, что дело политической системы, политического режима, государства – законодательно и организационно способствовать актуализации и практической институционализации интересов людей. Потому, что гражданские институции, тенденции их развития, перспективы, отношения с государством показывают фактическое состояние и перспективы развития гражданского общества.

Фактически политический режим в Украине, без исключения, всех президентов за двадцать лет независимости – это режим безответственности власти, которая к обеспечению достойных прав и свобод человека имела наименьшее отношение. Граждане добивались своих законных прав и свобод вне рамок государственной помощи. Констатируется, что в политико-правовом и экономическом измерениях, государство не сделало проблему гражданской компетентности личности (как и свою компетентность в гражданском измерении) предметом своей системной деятельности. Этим она обусловила для граждан несколько вариантов проблемы удовлетворения гражданских прав и свобод. Вариант активной самостоятельной работы гражданина по актуализации и формированию собственной гражданской компетентности; вариант формирования гражданской компетентности путем трезвого, без эмоционального анализа всех возможных путей реализации своих прав и свобод; вариант эмиграционный как отказ от активной, видимой борьбы с государством за свои гражданские права.

Ключевые слова: гражданская компетентность личности, политический режим, правовая система, права и свободы гражданина, гражданская культура, гражданское общество, гражданские организации.

The article analyses the state of external factors of personality civic competence formation such as political regime, civic culture, civic society (Ukrainian civic space is an example). Political regime is an organic, pivotal part of political system of any society, including modern Ukrainian one. The most important consequence of any political regime functioning as an

objective external factor of personality civic competence is the state of civil society. Democratic and political regime level and therefore political life of society directly affects the qualitative state of civic competence as well as the forms of its implementation (public or private). Civic culture is in its turn conditioned by peculiarities of civil society being, its character, functioning peculiarities etc. It is noted that the matter of political system, political regime as well as the state is to facilitate actualization and institutionalization of human interests in legal and organization way.

Therefore civic institutions, tendencies of their development, perspectives, relation ship with the state show actual condition and perspectives of civic society development. In reality, political regime of all presidents in Ukraine for twenty years of independence without any exceptions is the regime of irresponsible government which didn't provide worthy rights and freedoms and could hardly have relations to them.

Citizens sought their legitimate rights and freedoms beyond the state's assistance. It has been proved that the state hasn't solved the personality civic competence problem (as well as competence in civic dimension) the subject of its system activity in political, legitimate and economic dimensions. Therefore the state caused to some citizens' versions of solving problem of civic rights and freedoms: version of active individual human work on actualization and formation of personal civic competence; version of civic competence formation by means of sober, unemotional analysis of all possible ways for reaching its rights and freedoms; migratory version as refusal from active, visible fight with the state for civic rights.

Key words: *personality civic competence, political regime, legal system, rights and freedoms of the citizen, civil culture, civil society, civil institutions.*

Постановка проблеми. Формування громадянської компетентності особистості в сучасному українському суспільстві є процесом достатньо складним і тривалим. Така складність та тривалість зумовлені цілим рядом факторів, які діють з різною інтенсивністю, напрямком, ціннісним змістом. Виходячи з того, що зусилля особистості у своєму становленні є фактором нерідко вирішальним, очевидним залишається те, що зовнішні чинники відіграють дуже важливу роль у формуванні людини. Враховуючи особливий суспільний статус громадянської компетентності особистості, зважимося стверджувати, що зовнішні, об'єктивні фактори її розгортання вимагають особливої уваги та аналізу. Серед базових зовнішніх факторів потрібно виділяти ті, які характеризують суспільство як феномен, що тим чи іншим чином окреслює рамки реалізації прав і свобод громадян – основної мети функціонування громадянської компетентності. Серед них треба виділити – політичний режим, громадянську культуру, громадянське суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Становлення ідеї громадянського суспільства та її історичну еволюцію досліджували західні, російські та вітчизняні науковці: А. Арато, К. Гаджієв, О. Кравченко, В. Вітюк, В. Тимошенко, Т. Ковальчук, Ю. Корнілов, М. Мокляк, В. Степаненко, О. Резнік, В. Муляр, Г. Федін, В. Матусевич, О. Злобіна.

До відомих західних дослідників проблеми формування громадянської компетентності особистості можна віднести Б. Рассела, Дж. Ролса, С. Верба, Р. Даля, Х. Мюнклера, Н. Баббіо, Дж. Сарторі, Б. Холла, Д. Хелда.

Аналізу сучасного українського громадянського простору, в розрізі проблеми формування громадянської компетентності особистості, присвятили свої дослідження А. Колодій, В. Бех, О. Пометун, Н. Бібік, В. Степаненко, О. Резнік, Г. Горак, М. Розумний, О. Рокицька, Є. Захаров, Т. Ковальчук.

Мета написання статті – піддати соціально-філософському аналізу зовнішні чинники формування громадянської компетентності особистості, такі як: політичний режим, громадянська культура та громадянське суспільство. На основі українського громадянського простору виявити особливості формування громадянської компетентності українця.

Виклад основного матеріалу. Концентрованим явищем, яке репрезентує політичні можливості людини у культивуванні та реалізації своїх громадянських прав, є політичний режим. Політичний режим – це поняття, яке органічно пов'язане з правами і свободами громадян. В підручнику з політології за загальною редакцією О. Бабкіної та В. Горбатенка дається таке визначення, – «...політичний режим – це система засобів і методів здійснення політичної влади; модель, форма взаємодії державних – владних структур і населення [Бабкіна, Горбатенко, 2001: с. 26]». А в навчальному посібнику В. Муляра прямо говориться про те, що – «політичний режим – це система методів здійснення державної (політичної) влади, яка відображає ступінь, міру задоволення демократичних прав і свобод громадян [Муляр, 1999: с. 75]».

Політичний режим визначальна ознака суспільного і політичного життя країни, що дає можливість говорити про те, які рамки цього життя створені для громадян. Якщо вони досить широкі, з можливостями різноманітних варіантів вибору, тоді говорять про плюралістичний (демократичний) політичний режим. Такий режим і зумовлене ним суспільство створюють відповідні умови для актуалізації та формування громадянських якостей людини, накладають відбиток на всі процеси, де такі якості розгортаються. В результаті людина отримує різноманітні шляхи і форми самореалізації в цілому, в громадянській сфері зокрема. Її вільний вибір зумовлює і відповідний рівень суспільної та індивідуальної відповідальності та громадянської компетентності. Зовсім інша картина в умовах тоталітарного режиму. Це режим, де громадянська активність актуалізується і реалізується специфічним чином, у наперед визначеному владою (державою, ідеологією, пропагандою, силовими методами тощо) напрямку. Цей процес піддається жорсткому контролю з фактичною відсутністю можливостей вибору з боку людини, в тому числі і вибору громадянської позиції.

Політичний режим – стрижнева частина політичної системи будь-якого суспільства, в тому числі і сучасного українського. Як така, вона має свій вираз через право як систему законодавства, насамперед, конституції країни та сукупності законів. На жаль, фактично політичний режим в

Україні, без винятку, всіх президентів за двадцять років незалежності – це режим безвідповідальності влади, яка до забезпечення гідних прав і свобод людини мала найменше відношення. За думкою правозахисника Євгенія Захарова там, де держава була зобов'язана щось робити для поліпшення ситуації (забезпечувати доступ до правосуддя, виконання судових рішень, створення нових робочих місць тощо), поліпшення не було, оскільки держава в цілому залишилася бездіяльною [Захаров, 2011]. Громадяни ж добивалися своїх законних прав і свобод поза рамками державної допомоги. Тема громадянськості, громадянського співжиття і громадянської компетентності не стали темою державницького характеру. Держава не впливала системно і позитивно на формування українського патріотизму і громадянства.

Важливим відображенням політичного режиму в сучасній Україні є судова система. Вона – барометр справедливості у будь-якій країні, за будь-якого політико-правового устрою. Одночасно вона – дзеркало забезпечення громадянських прав і свобод, своєрідний показник громадянської зрілості влади і людей, їх громадянської компетентності. Ставши на шлях незалежності і проголосивши демократизацію всього життя суспільства і влади Україна не зуміла модернізувати судову систему у відповідності до світових зразків. Недавня реформа судової системи, в цілому, як здається, виконана під політичну кон'юнктуру, а судова влада в нашому суспільстві і досі не є незалежною, як це практикується в передових країнах світу. Разом з тим, з'являються факти переслідувань людей за політичними мотивами. Так, на думку одного з представників Харківської правозахисної групи Аркадія Буценка з політичних мотивів порушено кримінальні справи проти 50 активістів і 11 організацій, а осіб, яких незаконно переслідують з політичних міркувань, стає дедалі більше [Експрес, 2011: с. 5].

Розвиток громадянської сфери в межах базової частини життєдіяльності українського соціуму – економіки, також не викликає особливого оптимізму. На протязі всього періоду незалежності українська влада так і не зуміла знайти способи і форми впровадження сучасних механізмів економічного зростання. До цього потрібно враховувати надзвичайно високий рівень бюрократизації і корупції. В цілому функціонування політичного режиму, політичної системи, держави на протязі всього періоду незалежності не сприяють актуалізації та зростанню громадянської компетентності українців.

Найважливішим наслідком функціонування будь-якого політичного режиму як об'єктивного зовнішнього чинника сутності громадянської компетентності особистості є стан громадянського суспільства. Як зазначає В. Муляр, при поверховому погляді сферу громадянського суспільства складають сім'я, світогляд людей, їх переконання, релігійні вірування, музика, театр тощо. Тобто, ті сторони життя індивіда, де він виявляє свою максимальну незалежність від держави та її органів. Однак, якщо

придивитися глибше, то ми побачимо, що «основу громадянського суспільства складають економічні засади життя людей. Саме тут проявляються такі їх потреби і інтереси, оптимальне задоволення яких сприятиме становленню їх як свободних громадян суспільства [Муляр, 1999: с. 72]». Там де можлива свобода громадянина, там можливий і вибір, і відповідальність. Якщо є у людини вибір, тоді це створює потенційні можливості конкуренції інформації, знань, зразків поведінки тощо. Така суспільна атмосфера, безсумнівно, сприятиме актуалізації та зростанню людських якостей людини в будь-якому розрізі її життєдіяльності, в тому числі і в громадянському. Таким чином, є реальні можливості формування громадянської компетентності як вільного вибору людини.

Можна з достовірністю констатувати, що громадянське суспільство – один з найвпливовіших факторів громадянської компетентності особистості. З іншого боку, його існування так чи інакше пов'язане з політичним режимом. Тому, що чим жорстокіший, чим більш недемократичний політичний режим існує в країні, тим менше цивілізованих відкритих форм громадянського суспільства і тим більше його у прихованих, підпільних формах. Те саме можна сказати, відповідно, і про громадянську компетентність особистості: рівень демократичного політичного режиму, а відповідно і політичного життя суспільства, прямим чином впливає на якісний стан громадянської компетентності, на те, в яких формах – відкритих чи закритих буде реалізовуватися.

Проаналізуємо наступний важливий чинник громадянської компетентності особистості – громадянської культури. Громадянська культура зумовлена особливостями буття громадянського суспільства. Необхідно говорити про громадянську культуру як найфундаментальнішу причину громадянської компетентності. Культуру можна кваліфікувати як своєрідну «соціальну спадковість» людського способу буття. «Культура, – зазначає В. Муляр, – це своєрідний, унікальний, притаманний лише людині «соціальний передавач» людської сутності.

Культура це закономірний механізм успадкування людської сутності в умовах свободи, яка дана апіорі кожному з представників людського соціуму. Ось чому культуру варто розглядати як своєрідний «фокус», кризь який «заломлюється» будь-який прояв діяльності людського індивіда [Муляр, 2005: с. 235-236]». Здійснюючи спільну життєдіяльність, люди обмінюються між собою власними силами, в тому числі тими, які репрезентують громадянську сферу – знаннями, уявленнями про громадянськість, державу, громадянське суспільство, уміннями і навичками громадянської діяльності, потребами та інтересами бути громадянами і домагатися задоволення своїх громадянських прав в усіх сферах життя суспільного організму, а також виконання громадянських обов'язків. В такому процесі створюється своєрідне поле, простір, де спільне бачення громадянської сфери кристалізується і формується як

певний рівень, ступінь, міра громадянської цивілізованості, як громадянська культура. А відтак кожна людина повноцінним чином буде входити в «атмосферу» громадянського життя країни, актуалізувати і проявляти свій громадянський потенціал. З іншого боку, і суспільство в такому разі отримує потужний резерв вдосконалення власної громадянської сфери як одного з важливих факторів подальшого розвитку. В цьому плані громадянська культура виступає об'єктивним фактором формування громадянської компетентності особистості, тим полем громадянських смислів, без творчого освоєння яких будь-яка людина не може стати повноправним громадянином своєї країни. Таким чином розгортається діалектика людини і суспільства в контексті формування громадянської культури і громадянської компетентності як соціуму, так і особистості.

Справа формування громадянських якостей людського індивіда – це завжди контекст конкретних громадянських засад соціуму, де здійснює свою життєдіяльність цей індивід і його громадянські якості – своєрідний наслідок дії найрізноманітніших факторів його соціалізації, в тому числі громадянської культури суспільства. В площині практичного розгортання явища громадянської компетентності особистості, громадянське суспільство здатне повноцінно виконувати свої функції при наявності всіх його атрибутів. Серед них такі, як: «1) наявність публічного простору, засобів та центрів комунікації, наслідком чого є формування громадського життя і громадської думки; 2) організоване громадське (публічне) життя вільних і рівних громадян, чії права захищені конституцією і законам; 3) незалежні від держави добровільні асоціації, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівнях; 4) зорієнтована на громадські інтереси та публічну політику діяльність, наслідком якої є кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри і співробітництва [Рокицька, 2011: с. 54]». Справа політичної системи, політичного режиму, держави в такому суспільстві – законодавчо та організаційно сприяти актуалізації та практичній інституалізації людських інтересів. Ось чому найрізноманітніші громадянські інституції, тенденції їх розвитку, перспективи, відносини з державою показують фактичний стан та перспективи розвитку громадянського суспільства. В цивілізованих країнах громадські організації виконують роль проміжної ланки між державою та громадянином. Вони покликані захищати законні соціальні, економічні, творчі, вікові, національно-культурні, спортивні та інші спільні інтереси, що створені на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. В цьому смислі громадські організації потрібно усвідомлювати в якості найпростішого і найпопулярнішого способу виразу сутності громадянського суспільства як інтегратора особистісних начал [Горак, Федин, 2008].

Якщо звернути увагу на перелік законодавчих актів Української незалежної держави в сучасній Україні створена достатня база для

розгортання громадянської сфери. В своїй сукупності вони вводять в обіг такі важливі поняття громадянської термінології, як громадськість, громадянська культура, громадянська освіченість, громадянська компетентність, громадянська зрілість, громадянське суспільство, громадянські права, інститут громадянського суспільства та інші. Але, насправді, доволі непогана кількісна картина стану громадянської сфери (за даними Державного комітету статистики в Україні легалізовані Міністерством юстиції 3280 об'єднань громадян) приховує в собі ряд серйозних недоліків. Очевидно, найважливішою рисою громадянських організацій в сучасній Україні є поверхневий характер демократичних перетворень, які були започатковані ще в кінці минулого століття. Відсутність глибоких в цілому демократичних зрушень в країні призвели до того, що в подальшому громадські організації створювались нерідко суто формально, для тих чи інших конкретних цілей. Як зазначає Є. Захаров, часто це були організації, що були створені як громадські лише для того, щоб отримувати різні податкові пільги. Як тільки ці пільги скасовувалися, організації фактично припиняли працювати [Захаров, 2011]. «Несправжність» демократичних перетворень в незалежній Україні одним із своїх наслідків мала «несправжність» громадянського середовища, що виразилося у фіктивному характері функціонування громадських організацій.

«Больовою точкою» функціонування громадських організацій в Україні є характер діючої влади, тому, що в контексті діяльності громадських об'єднань як важливого фактора громадянської компетентності особистості політична складова українського соціуму має суттєве значення. Політична складова впливу громадських об'єднань на розвиток громадянської компетентності особистості опосередкованим чином закріплює, консервує обмеженість рамок доступу українця до потенційних можливостей розширення своїх прав і свобод через обмеження рамок громадянської компетентності. Не демократизована, не модернізована українська влада на протязі всіх років незалежності не зуміла зростити зерна для суспільного діалогу з громадянами. Адже саме такий діалог – запорука компетентного зростання як громадянина, так і самої влади.

В умовах фактичної відсутності з боку політичної влади зацікавленості в стимулюванні громадянської компетентності момент актуалізації та впровадження останньої перебирає на себе сам громадянин. Він щоразу активніше включається в процес усвідомлення того, щоб відбувається в його життєдіяльності, особливо в розрізі задоволення власних прав і свобод. Великою мірою цей процес відбувається стихійно, без підготовки, з емоціями. Події останнього року в Україні яскраво підтверджують висловлену думку. Процес розгортання громадянських прав і свобод, пошуки громадянськості, здобуття громадянських знань, умінь, навичок, формування громадянської волі та ініціативи – ці дуже

важливі сторони громадянської компетентності особистості в сучасній Україні стають справою самих громадян. Це особливо стає відчутним на тлі двох принципових обставин, які, як зауважує В. Степаненко, мають спонукати саму владу зробити перший крок і всіляко заохочувати ініціативи громадської самоорганізації, зокрема в такій сфері, як формування системи зовнішнього громадського контролю та, більш широко, громадянської залученості у публічну політику. Перша з них полягає у об'єктивному виснаженні ресурсів (економічних, політичних, психологічних) та засобів (передусім, ідеологічно-пропагандистських), які вможливають владне маневрування у режимі «закритої політики». Друге – у відчутному посиленні тенденції розвитку державної політики як «закритого акціонерного підприємства» [Степаненко, 2003: с.7-8].

Висновки. Потрібно констатувати, що у політико-правовому та економічному вимірах держава не зробила проблему громадянської компетентності особистості (як і свою компетентність у громадянському вимірі) предметом своєї системної діяльності. Цим вона зумовила для громадян кілька варіантів вирішення проблеми задоволення громадянських прав і свобод: варіант активної самостійної роботи людини по актуалізації та формуванню власної громадянської компетентності; варіант формування громадянської компетентності не на вулицях і майданах, а шляхом тверезого, беземоційного аналізу усіх можливих шляхів досягнення своїх прав і свобод, глибокої недовіри до давно вже діючих основних акторів політичної сцени і пошуки нових, не обтяжених брудними плямами минулої діяльності у владі; варіант еміграційний як відмову від активної, видимої боротьби з державою за свої громадянські права як у внутрішньому смислі (внутрішня еміграція), так і у зовнішньому смислі (зовнішня, фізична еміграція).

Перспективи подальших досліджень. Загалом стан розвитку соціальної сфери, різні сторони життєдіяльності суспільства і людини можна називати зовнішніми, об'єктивними по відношенню до людини та її громадянських якостей причинами. Людина ж, як відомо, є творчою сутністю. Вона ніколи не залишається в певних рамках власного буття, вона завжди прагне вийти за них. Так вдосконалючи свої найрізноманітні сили, в цілому людина вдосконалює і себе. Наявність об'єктивних можливостей такого вдосконалення – необхідна однак не вирішальна його умова, в якості якого треба завжди мати на увазі внутрішній стимул, що створює ще одну площину дослідження – структуру громадянської компетентності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

- Горак, 2008 – Горак Г. Громадянське суспільство як інтегратор особистісних начал / Ганна Горак, Георгій Федін // Філософська думка. – 2008. № 3. – С. 62-73.
- Захаров, 2011 – Захаров Є. 20 років добрих намірів. Огляд розвитку прав людини в Україні ; [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – № 29. – 19.08.11.– http://dt.ua/LAW/20_rokiv_dobrih_namiriv_oglyad_rozvitku_prav_lyudini_v_ukrayini-86409.html. - Назва з екрану.

- Мамо, а це не репресії?, 2011* – Мамо, а це не репресії? // Експрес. - № 132. 24 листопада – 1 грудня 2011 року. – С. 5 (цитується як [Експрес]).
- Муляр, 1999a* – Муляр В. І. Політологія. Курс лекцій. – Житомир: ЖІТІ, 1999. – с. 214.
- Муляр, 2005b* – Муляр В. І. Проблема становлення особистості в системі «індивідуальне-суспільство» / Філософсько-культурологічний аналіз / Житомир: ЖІТІ, 2005. – с. 226.
- Політологія, 2001* – Політологія. Підручник для вищих навчальних закладів / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К.: Академія, 2001. – с. 528.
- Рокицька, 2011* – Рокицька О. Ю. Громадянське суспільство і держава: проблеми взаємодії та функціонування / О. Ю. Рокицька // Громадський рух та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (6-8 жовтня 2011 р.). – Сімферополь : ЦРО-НІ. – С. 54 (52-56 с.)
- Степаненко, 2003* – Степаненко В. Соціологічна концепція громадянського суспільства в пострадянському контексті / Віктор Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. № 3. – С. 5-20.

REFERENCES

- Horak, 2008* – Horak H. Hromadyans'ke suspil'stvo yak intehrator osobystisnykh nachal / Hanna Horak, Heorhiy Fedin // Filososfs'ka dumka. – 2008. № 3. – S. 62-73.
- Zakharov, 2011* – Zakharov Ye. 20 rokiv dobrykh namiriv. Ohlyad rozvytku prav lyudyny v Ukraini ; [Elektronnyy resurs] // Dzerkalo tyzhnya. Ukrayina. – № 29. – 19.08.11.- http://dt.ua/LAW/20_rokiv_dobrih_namiriv_oglyad_rozvytku_prav_lyudini_v_ukrayini-86409.html. Nazva z ekranu.
- Mamo, a tse ne represiyi?, 2011* – Mamo, a tse ne represiyi? // Ekspres. - № 132. 24 lystopada – 1 hrudnya 2011 roku. – S. 5 (tsytuyet'sya yak [Ekspres]).
- Mulyar, 1999a* – Mulyar V. I. Politolohiya. Kurs lektsiy. – Zhytomyr: ZhITI, 1999. – s. 214.
- Mulyar, 2005b* – Mulyar V. I. Problema stanovlennya osobystosti v systemi «indyvid-suspil'stvo» / Filososfs'ko-kul'turolohichnyy analiz / - Zhytomyr: ZhITI, 2005. – s. 226.
- Politolohiya, 2001* – Politolohiya. Pidruchnyk dlya vyshchykh navchal'nykh zakladiv / Za red. O. V. Babkinoyi, V. P. Horbatenka. – K.: Akademiya, 2001. – s. 528.
- Rokyts'ka, 2011* – Rokyt's'ka O. Yu. Hromadyans'ke suspil'stvo i derzhava: problemy vzayemodiyi ta funktsionuvannya / O. Yu. Rokyt's'ka // Hromads'kyy rukh ta stanovlennya hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini : materialy IV Vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi (6-8 zhovtnya 2011 r.). – Simferopol' : TsRO-NI. – S. 54 (52-56 s.)
- Stepanenko, 2003* – Stepanenko V. Sotsiolohichna kontseptsiya hromadyans'koho suspil'stva v postradyans'komu konteksti / Viktor Stepanenko // Sotsiolohiya: teoriya, metody, marketynh. – 2003. № 3. – S. 5-20.

Надійшла до друку 21.08.2014.

УДК 044.032.6:[373.016:78]

Микола Ляшко

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Стаття спрямована на обґрунтування теорії формування інтересу до музики та його практичне втілення, що не може стояти осторонь того нового, що вносять у спілкування учня з музикою соціально культурні чинники розвитку суспільства.